

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Viite: Asiantuntijakuuleminen 14.4.2016

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto lakialoitteesta LA 5/2016 vp laiksi perusopetuslain 32 §:n muuttamisesta

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi lakialoitetta lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Lakialoitteen sisältö

Aloitteessa ehdotetaan, että oppilaan koulumatka saisi olla korkeintaan 160 km päivässä ja kestää odotuksineen enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saisi koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Lapsen huoltaja voisi kuitenkin sopia myös toisin.

Aloitteen perusteluina esitetään, että nykyiseen lakiin sisältyvä pelkkä aikarajoite on erittäin epämääräinen. Kilometrirajoituksen lisääminen perusopetuslakiin toisi lapsille ja lasten huoltajille varmuutta siitä, että koulumatkoista ei muodostu täysin kohtuuttomia. 160 km:n kilometrirajan asettamisen puolesta puhuu aikuisille asetettu 80 km:n työssäkäyntialue. Kohtuuttoman pitkiksi venyvät koulupäivät vaikuttavat lasten opiskelumotivaatioon ja jaksamiseen.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu pitää lakialoitteen tavoitetta tärkeänä. Lapsiasiavaltuutettu esitti juuri valmistuneessa vuosikirjassa suosituksenaan:

”Perusopetuslain 32 §:ssä säädettävää oppilaan päivittäisen koulumatkan pituutta on rajattava lyhyemmäksi. Huomiota on kiinnitettävä erityisesti 13 vuotta täyttäneiden oppilaiden koulumatkaan, joka voi kestää lain mukaan päivittäin kolme tuntia.”¹

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ehdotettu kilometrirajaus ei kuitenkaan muuta tilannetta oleellisesti nykyisestäään. Rajoitus parantaisi todennäköisesti joissain tapauksissa 13 vuotta täyttäneiden lasten tilannetta, mikä on luonnollisesti hyvä asia. Pienempien koululaisten kohdalla vaikutusta ei ilmeisesti juurikaan olisi. Ehdotettu kilometrimäärä ja nyt laissa oleva aikaraja vastaavat käytännössä toisiaan, ainakin normaaliolosuhteissa.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että lasten koulupäivän tosiasialliseen pituuteen kiinnitetään huomiota. Koulumatkaan odotuksineen kuluva aika on oleellinen osa lapsen koulupäivää. Selkeät rajat koulupäivälle on oltava laissa, jotta lapsella ja vanhemmilla on mahdollisuus päästä oikeuksiinsa, jos koulutuksen järjestäjä ei lapselle osoittamansa koulupaikan osalta noudata lainsäädännössä määrättyjä rajoituksia. Perusopetuslain 6 §:n mukaan opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, kou-

lujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.

Koulupäivän kokonaispituudella on merkitystä lasten jaksamiselle, joka puolestaan vaikuttaa muun muassa lapsen oppimiseen, koulumotivaatioon ja vapaa-aikaan. Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 14 prosenttia kokee koulu-uupumusta. Liian pitkä koulupäivä rajoittaa usein myös lapsen vapaa-aikaa, leikkiä ja harrastamista. Näihin asioihin on syytä puuttua. Perusteet puuttumiselle löytyy YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta, jonka mukaan lapsella on oikeus opetukseen ja oppimiseen (28 ja 29 art). Lapsella on myös oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin (31 art). Sopimus velvoittaa sopimusvaltion ryhtymään muun muassa lainsäädännöllisiin ja hallinnollisiin toimiin sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi (4 art).

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan olisi tärkeää kehittää muun muassa etäyhteyksien käyttöä perusopetuksessa. Entistä enemmän tulisi myös selvittää ja edistää mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisia oppimisympäristöjä ja -menetelmiä opetuksessa. Fyysinen läsnäolo ei aina ole tarpeellista, mutta samanlaisesti on muistettava huolehtia lasten sosiaalisten suhteiden tukemisesta. Etäopiskelun ei siten tulisi olla yleensä ainoa koulukäyntimuoto. Myös koulukuljetuksiin käytettyä aikaa voitaisiin hyödyntää entistä tehokkaammin esimerkiksi läksyjen tekoon tai verkkoympäristössä tapahtuvaan opiskeluun.

Pitkät ja hankalat koulumatkat ovat yleisiä harvaanasutuilla alueilla erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa. Koulumatkoihin liittyviä ongelmia, kuten esimerkiksi turvattomia koulutaipaleita tai koulukuljetusten järjestelyistä johtuvia pitkiä odotusaikoja, esiintyy kuitenkin koko maassa. Syrjäseutu ei siten aina ole syy siihen, että lasten koulumatkoihin kuluu päivittäin pitkiä aikoja. Lasten koulumatkojen ja koulupäivän pituutta, turvallisuutta ja kuljetusten järjestämistä sekä näiden vaikutuksia lasten arkeen, jaksamiseen ja koulumotivaatioon on tärkeää arvioida tehtäessä kouluverkkoon liittyviä päätöksiä. Lapsivaikutusten arviointi on otettava kiinteäksi osaksi päätöksentekoa. Tehtävien päätösten on oltava aina ensisijaisesti kunkin päätöksen kohteena olevan lapsiryhmän edun mukainen.

Jyväskylässä 13.4.2016

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/04/LA_vuosikirja_2015-2.pdf, s. 19.